

Rafał KUBICKI

Instytut Historii Uniwersytetu Gdańskiego

Wybrane źródła dotyczące kasaty klasztoru
dominikanów w Tczewie znajdujące się w zespole
Ministerstwa Wyznań (Kultusministerium) w Berlinie
(wraz z wykazem przechowywanych tam
akt kasacyjnych innych klasztorów
z terenu prowincji Prusy Zachodnie)

Akta dotyczące kasaty klasztoru dominikanów w Tczewie, które pierwotnie znajdowały się w zespole aktowym Naczelnego Prezydium Prowincji Prusy Zachodnie w Gdańsku, niestety się nie zachowały¹. Szczęśliwie przetrwały jednak akta dotyczące zniesienia klasztoru, wytworzone w Ministerstwie Wyznań (Kultusministerium) w Berlinie². Na ich podstawie można dość szczegółowo przedstawić przebieg tego procesu³. Z zebranej tam dokumentacji wynika, że klasztor został zlikwidowany zgodnie z rozkazem gabinetowym króla wydanym 6 IV 1818 r.⁴

1 W dawnym inwentarzu zespołu Naczelnego Prezydium Prowincji Prusy Zachodnie w Gdańsku figuruje poszyt o sygnaturze 6/862 zatytułowany *Aufhebung des Dominikaner-Klosters in Dirschau (1817–1845)*, który niestety zaginął, podobnie jak wiele innych akt wywiezionych w okresie międzywojennym do Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz Berlin (dalej: GStA PK). Tam najprawdopodobniej uległ zniszczeniu w czasie działań wojennych, zob. *Archiwum Państwowe w Gdańsku: przewodnik po zasobie do 1945 roku*, oprac. Cz. BIERNAT, Warszawa-Lódź 1992, s. 75.

2 GStA PK, I. HA, Rep. 76, Kultusministerium, IV Sect. 3, Abt. XIII, Nr. 22: *Das Dominikaner-Kloster zu Dirschau, die Aufhebung desselben pp. und Bestimmung über das vorhandene Vermögen*, Bd. I (1818–1842), b.p. Kolejne dokumenty, pochodzące z tej jednostki aktowej, będą cytowane według dat ich wytworzenia.

3 Kasatę klasztoru w Tczewie omówiono już w szerszym kontekście likwidacji innych konwentów dominikańskich na tych terenach, zob. R. KUBICKI, *Kasata klasztorów dominikańskich na terenie prowincji Prusy Zachodnie w latach 1818–1835 i jej skutki*, [w:] M. DERWICH (red.), *Kasaty klasztorów na obszarze dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów i na Śląsku na tle procesów sekularyzacyjnych w Europie* (Opera ad Historiam Monasticam Spectantia, curavit Marcus DERWICH, Series I: Colloquia, 8/II), Wrocław 2014.

4 Pismo z 6 IV 1818 r.; inną datę: 8 V 1819 r., nieznaną potwierdzenia w zachowanych aktach, podał J. FANKIDEJSKI, *Utracone kościoły i kaplice w dzisiejszej diecezji chełmińskiej według urzędowych akt kościelnych*, Pelplin 1880, s. 201.

W celu ułatwienia dalszych badań nad losami klasztoru, a przede wszystkim ogólnej orientacji w sposobie dokumentowania procesu kasacyjnego na poziomie Ministerstwa Wyznań, prezentujemy w tym miejscu obszerne rejestry dokumentów zawartych w poszycie dotyczącym kasaty klasztoru dominikanów w Tczewie. Przechowywany jest on w zespole akt Ministerstwa Wyznań (Kultusministerium) w Tajnym Archiwum Państwowym Pruskich Dóbr Kultury w Berlinie (Geheime Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz Berlin). Obok wspomnianych regestów w załączniku drugim zamieszczono w całości następujące dokumenty: inwentarz majątku klasztorowego sporządzony 23–24 VI 1818 r., opinię na temat stanu zabudowań klasztornych przygotowaną przez inspektora budowlanego Steffahny'ego z 2 VIII 1818 r.⁵ oraz protokół przejęcia obiektów klasztornych z 7 VI 1819 r. Wszystkie dokumenty znajdują się w poszycie noszącym sygnaturę GStA PK, I. HA, Rep. 76, Kultusministerium, IV Sect. 3, Abt. XIII, Nr. 22: *Das Dominikaner-Kloster zu Dirschau, die Aufhebung desselben pp. und Bestimmung über das vorhandene Vermögen*, Bd. I (1818–1842) (poszyt bez paginacji). Załącznik trzeci zawiera spis innych poszytów dotyczących kasaty klasztorów z terenu ówczesnej prowincji Prusy Zachodnie, zgromadzonych w zespole aktowym Ministerstwa Wyznań w Berlinie. Warto podkreślić, że znajdujące się tam akta mogą posłużyć jako podstawa do odtworzenia przebiegu kasaty innych klasztorów z terenu prowincji, w przypadku których, podobnie jak dominikanów w Tczewie, nie zachowały się akta kasacyjne wytworzone przez urzędy rejencyjne i Nadprezydium Prowincji. Z kolei uwzględnienie tych materiałów przy odtwarzaniu dziejów kasaty tych klasztorów, dla których dysponujemy aktami administracji prowincjonalnej, daje możliwość ukazania szerszego kontekstu działania ministerstwa i władz państwowych, w jakim dochodziło do podjęcia decyzji o likwidacji konkretnej placówki zakonnej.

5 Dokument ten jest niezwykle ważny, gdyż daje względnie dokładny opis obiektów klasztornych istniejących tuż przed likwidacją konwentu i późniejszymi wyburzeniami, które zupełnie zatarły ich pierwotny kształt. Niestety, nie był on znany w trakcie sondażowych badań archeologicznych prowadzonych w obrębie założenia klasztoru w latach 1981–1984, zob. M. HAFTKA, B. JESIONOWSKI, *Architektura klasztoru dominikanów w Tczewie w świetle badań archeologiczno-architektonicznych*, [w:] D. A. DEKAŃSKI, A. GOLEMBNIK, M. GRUBKA (red.), *Dominikanie. Gdańsk – Polska – Europa. Materiały z konferencji międzynarodowej pt.: Gdańskie i europejskie dziedzictwo – zakon Dominikanów w dziejach Gdańska zorganizowanej przez Klasztor OO. Dominikanów w Gdańsku, Instytut Historii Uniwersytetu Gdańskiego, Instytut Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego z okazji 775-lecia powstania klasztoru św. Mikołaja w Gdańsku (9–10 maja 2002)*, Gdańsk–Pelplin 2003, s. 337, 342.

ANEKSY

1. Spis zawartości poszytu dotyczącego kasaty klasztoru dominikanów w Tczewie z lat 1818–1842

Źródło: GStA PK, I. HA, Rep. 76, Kultusministerium, IV Sekt. 3, Abt. XIII, Nr. 22: *Das Dominikaner-Kloster zu Dirschau, die Aufhebung desselben pp. und Bestimmung über das vorhandene Vermögen*, Bd. I (1818–1842), b.p.⁶

13 I 1818 r. Pismo do ministra Karla vom Steina zum Altensteina⁷ w sprawie kasaty klasztoru w Tczewie, w załączeniu odpis pisma z 16 XI 1817 r.

11 III 1818 r. Pismo do króla w tej sprawie.

6 IV 1818 r. Rozkaz gabinetowy króla (pismo Karla vom Steina zum Altensteina).

Podług okazanego w piśmie z dnia 11 III stanu urzędowego dokonuję kasaty klasztoru dominikanów w Tczewie i niniejszym zatwierdzam, aby tamtejsi zakonnicy zostali przeniesieni do klasztoru dominikanów w Gdańsku, któremu na rzecz kosztów dożywotniego utrzymania pensjonowanych zakonników powinien być pozostawiony majątek tczewskich dominikanów. Zniszczone budynki tego klasztoru darowuję gminie miasta Tczewa pod warunkiem, że sumy pozyskane ze sprzedaży materiału budowlanego zostaną użyte na poprawę szkoły miejskiej.

19 IV 1818 r. Zawartość powyższego pisma okazano Theodorowi von Schönowi⁸.

19 IV 1818 r. Pismo do von Schöna w Gdańsku z informacją, że środki z majątku klasztoru dominikanów w Tczewie mają pójść na dożywotnie utrzymanie jego pensjonowanych zakonników.

2 XII 1821 r. Hauptverwaltung der Staatsschulden⁹ do ministerstwa z informacją o kapitałach pozostawionych przez klasztor dominikanów w Tczewie, które razem wynoszą 5830 rtlr¹⁰ 8 gr¹¹.

23 XII 1821 r. Ministerstwo do von Schöna w Gdańsku w tej sprawie.

6 I 1822 r. Wykaz kapitałów klasztoru – suma ogólna wynosiła 5655 rtlr 8 gr.

3 XI 1822 r. Nadprezydent Theodor von Schön do ministerstwa w sprawie kapitałów i zobowiązań klasztoru podaje sumę 4200 rtlr.

6 W spisie mniejszą czcionką oznaczono rejestry dokumentów w odróżnieniu od tłumaczenia oryginalnych dokumentów i ich fragmentów.

7 Karl Sigmund Franz Freiherr vom Stein zum Altenstein (1770–1840) był od 1817 r. ministrem wyznań.

8 Theodor Heinrich von Schön (1773–1856) – od 1816 r. nadprezydent prowincji Prusy Zachodnie, od 1824 r. także Prus Wschodnich, w latach 1829–1842 – zjednoczonej prowincji Prusy.

9 Hauptverwaltung der Staatsschulden została utworzona w 1820 r. w związku z reorganizacją pruskiej administracji finansowej. Jako urząd wyodrębniony z ogólnej administracji finansowej podlegała bezpośrednio Ministerstwu Finansów. Pierwszym jej prezydentem był Christian von Rother (1778–1849), zob. E. RICHTER, *Das preussische Staatsschuldenwesen und die preussischen Staatspapiere*, Breslau 1869, s. 375–376.

10 rtlr – *Reichstaler* (talar). System monetarny w Prusach przedstawiał się następująco: do 1821 r. 1 talar = 24 dobre grosze, a po 1821 r. 1 talar = 30 srebrnych groszy.

11 gr – *Groschen* (grosz).

21 XI 1822 r. Hauptverwaltung der Staatsschulden do Karla vom Steina zum Altensteina w Berlinie w tej sprawie.

W załączeniu odpis pisma z ministerstwa z 18 III 1811 r. do Rejencji w Kwidzynie.

23 I 1823 r. Pismo do ministerstwa finansów, zawierające wykaz nieruchomości i majątku klasztoru: kapitał ogółem wynosi 5655 rtlr 10 gr, w tym ze sprawowania Służby Bożej (fundusze mszalne) 1455 rtlr 10 gr. Klasztor posiadał także: 1 – ziemi 12 mórg, 2 – 15 mórg łąk, stodołę stojącą na wskazanej ziemi oraz 5 budynków mieszkalnych, stojących na terenie dawnego dworu klasztornego. Ziemia wymieniona w punktach 1 i 2 znajduje się na terenie należącym do miasta Tczewa [...] wyliczenie procentów od kapitału [...].

24 I 1823 r. Ministerstwo do Theodora von Schöna w tej sprawie.

11 II 1823 r. Nadprezydent Theodor von Schön do Karla vom Steina zum Altensteina w Berlinie.

W odpowiedzi na pismo z 24 I, dotyczące majątku poklasztornego w Tczewie, informuje, że w sprawie wprowadzenia edyktu z 30 X 1810 r. o kasacie klasztorów w monarchii wedle ustaleń kanclerza Prus von Hardenberga¹² z 23 XI 1810 r. i Ministerstwa z 18 III 1811 r. ustalono, że fundusze pozyskane z majątku zlikwidowanych w tej prowincji klasztorów powinny być przeznaczone na zakładanie gimnazjów, poprawę sytuacji parafii itp. W związku z tym także kasata klasztoru dominikanów w Tczewie, która nastąpiła w 1818 r., a więc nie według ogólnej ustawy, lecz specjalnej decyzji i nie według paragrafu pierwszego edyktu z 30 X 1810 r.¹³, lecz obowiązującej w tej prowincji ustawy. W postanowieniu z 1818 r. nie było dyspozycji co do dalszych losów majątku klasztornego. Zgodnie z zarządzeniem Ministerstwa Spraw Wewnętrznych z 18 III 1811 r. fundusze te będzie można użyć po śmierci zakonników, ponieważ służą na ich utrzymanie. Tego ostatniego można oczekiwać wkrótce w przypadku klasztoru w Tczewie. [...] Ogólne kapitały klasztoru wynoszą 4200 rtlr oraz w nieruchomościach: 12 mórg ziemi, 15 mórg łąki, stodoła, 5 domów mieszkalnych w dawnym dworze klasztornym [...]. Jeszcze raz najbardziej pokornie proszę, żeby użyto tego majątku na określony cel, co jest pilne i nawet konieczne: 1 – aby z funduszy wesprzeć seminarium w Grudziądzu, któremu brak funduszy, bez których nie może działać, 2 – aby wesprzeć gimnazjum w Chojnicach, które stoi daleko w tyle za innymi gimnazjami i bez przybycia tam właściwych nauczycieli zakład ten nie będzie mógł dalej nosić nazwy szkoły kształcącej. Przywrócenie obu zakładów do koniecznego stanu jest przede wszystkim potrzebne.

3 III 1823 r. Ministerstwo do Theodora von Schöna w Gdańsku.

W odpowiedzi na pismo z 11 II. W oparciu o zarządzenia von Hardenberga z 23 XI 1810 r. edykt z 30 X 1810 r. został wprowadzony w waszej prowincji.

13 III 1823 r. Nadprezydent Theodor von Schön do ministra Karla vom Steina zum Altensteina.

W odpowiedzi na pismo z 3 III, informujące, że kasata klasztorów w tej prowincji ma następować zgodnie z zarządzeniami kanclerza von Hardenberga skierowanymi do Rejencji w Kwidzynie z 23 XI 1810 r. i 4 I 1811 r., w załączeniu przesyła widymowane odpisy. W obu zarządzeniach

12 Karl August Freiherr von Hardenberg (1750–1822) – w latach 1810–1822 kanclerz Prus.

13 Paragraf pierwszy edyktu z 1810 r. brzmiał: „Alle Klöster, Dom- und andere Stifter, Balleyen und Commenden, sie mögen zur katholischen oder protestantischen Religion gehören, werden von jetzt an als Staats-Güter betrachtet”, zob. *Edikt über die Einziehung sämtlicher geistlicher Güter in der Monarchie vom 30. Oktober 1810*, [w:] *Gesetzsammlung für die Königlich-Preußischen Staaten*, Berlin 1810, nr 2.4, s. 32.

zostało wyraźnie postanowione, że kasata klasztorów w Prusach Zachodnich jeszcze nie nastąpiła, lecz jedynie składniki majątku mają być wydzielone. [...] Dalej potwierdzone odpisy tych zarządzeń.

8 IV 1823 r. Ministerstwo do Theodora von Schöna w Gdańsku. W odpowiedzi na pismo z 13 III, w pismach tych nie znajduje się powodu, dlaczego edykt kasacyjny z 30 XI miały nie obowiązywać w prowincji.

15 IV 1823 r. Hauptverwaltung der Staatsschulden do ministra finansów von Klewitza¹⁴. W 1818 r. król na wniosek złożony przez Ministerstwo Spraw Duchownych wydał zgodę na kasatę klasztoru dominikanów w Tczewie oraz w sprawie losów jego zabudowań i klasztoru. Minister vom Stein zum Altenstein rozkazem gabinetowym z 6 IV 1818 r., którego odpis wówczas sporządzono, zdecydował, że majątek klasztoru tczewskiego winien zostać przekazany klasztorowi dominikanów w Gdańsku, do którego przeniesiono zakonników z Tczewa, w celu ograniczenia kosztów ich utrzymania. Kapitały tego klasztoru będą użytkowane przez dominikanów z Gdańska. Prośba do ministerstwa o określenie, która część majątku ma być przeznaczona na ten cel, ponieważ poza wspomnianymi w rozkazy gabinetowym z 1818 r. budynkami przekazanymi gminie miejskiej do dóbr klasztoru należy jeszcze 15 mórg łąk, 12 mórg ziemi i stodoła. Dawniej proponowano wydzierżawić te obiekty na rzecz klasztoru dominikanów w Gdańsku. Ponieważ jednak ten klasztor potrzebuje jedynie środków na potrzeby dożywotniego utrzymania zakonników przybyłych z klasztoru w Tczewie, proponuje się, żeby wspomniana ziemia przejęta została przez państwo i przekazana pod nadzór odpowiedniego urzędu.

23 IV 1823 r. Ministerstwo finansów do ministerstwa wyznań w sprawie pisma z 18 III 1811 r.

28 VIII 1823 r. Pismo do ministra finansów von Klewitza w Berlinie w sprawie podległości ziemi poklasztornej nadzorowi Urzędu Domenalnego.

11 II 1825 r. Przeor Dominik Krüger¹⁵ występuje wobec Rejencji w Gdańsku w sprawie kapitałów dawnego klasztoru w Tczewie. Na utrzymanie w tymże klasztorze wspomnianych zakonników mają iść nie tylko czynsze, ale też dochody z legatów pobożnych (*ad pia legata*) i roczne msze za dusze. [...] Dalej dokładny spis kapitałów i fundatorów, m.in. kapitał zainwestowany na Klonówce z 1797 r. oraz wykaz odprowadzonych mszy od 1797 do 1819 r.

5 III 1825 r. Hauptverwaltung der Staatsschulden do ministra spraw duchownych w związku z kasatą klasztoru na podstawie rozkazu gabinetowego z 6 IV 1818 r. i zarządzania dochodami z dawnego kapitału. Sprawa pretensji do kapitału ze strony pensjonowanego zakonnika Hipolita Bassendowskiego.

14 Wilhelm Anton von Klewitz (1760–1838) – od 1817 r. minister finansów Prus.

15 Dokument został wystawiony w klasztorze dominikanów w Gdańsku. Dominik Krüger był przeorem klasztoru dominikanów w Gdańsku w latach 1821/1822–1827, a w 1830 r. wzmiankowany był jako przeor i komisarz prowincjała zakonu.

5 III 1825 r. Kopia pisma w sprawie utrzymania zakonników z Tczewa, w odpowiedzi na pisma Hauptverwaltung der Staatsschulden z 24 IX 1823 r. i 28 I 1824 r.: pieniądze te idą na utrzymanie zakonników (Conventualien) z Tczewa. Wymieniono nazwiska braci, o których mowa: [Bonawentura] Prey, Hyppolitus Pachadowski, Coelestinus Teichers i Ludowicus Zigelowsky.

2 VI 1825 r. Ministerstwo do Hauptverwaltung der Staatsschulden w sprawie pisma z 5 III informuje, że klasztorowi dominikanów w Gdańsku mają być pozostawione dochody zlikwidowanego klasztoru w Tczewie tak długo, aż przeniesieni do Gdańska zakonnicy nie umrą. Zgodnie z rozkazem gabinetowym z 6 IV 1818 r., który mówi wyraźnie, że klasztorowi dominikanów w Gdańsku należy pozostawić wspomniany majątek klasztorny na pokrycie dożywotnich kosztów utrzymania każdego z pensjonowanych zakonników.

18 VIII 1825 r. Rejencja do ministerstwa w sprawie kapitału klasztoru. Majątek ogólny klasztoru miał wartość 5655 rtlr 10 gr, w tym fundusze mszalne wynosiły 1455 rtlr 10 gr, a wartość pozostałego majątku wynosi 4200 rtlr.

17 X 1825 r. Hauptverwaltung der Staatsschulden do Ministerstwa Spraw Duchownych. Sprawa kapitału klasztoru w Tczewie 1870 rtlr, które dominikanie w Gdańsku na ich utrzymanie otrzymują [...]. Odrzucono natomiast roszczenia klasztoru dominikanów w Gdańsku do dochodów z fundacji mszalnych konwentu w Tczewie.

3 XI 1825 r. Ministerstwo do Hauptverwaltung der Staatsschulden w tej sprawie.

14 XII 1825 r. Verwaltung der Staatsschulden rozporządzenie w tej sprawie do von Altensteina.

31 XII 1825 r. Ministerstwo do Rejencji w Gdańsku w sprawie kapitału i jego wykorzystania na utrzymanie zakonników w Tczewa w Gdańsku, suma 1870 rtlr.

31 I 1826 r. Odpowiedź na pismo z 31 XII.

10 VI 1826 r. Hauptverwaltung der Staatsschulden do ministerstwa w sprawie kapitału w sumie 1870 rtlr.

28 VI 1826 r. Rejencja w Gdańsku do ministerstwa w sprawie wspomnianego kapitału.

29 VII 1826 r. Ministerstwo do Hauptverwaltung der Staatsschulden w sprawie wspomnianego kapitału.

27 VIII 1826 r. Rejencja w Gdańsku do ministerstwa w sprawie wspomnianego kapitału.

W załączeniu pismo z **26 VIII** Hauptverwaltung der Staatsschulden do ministerstwa w sprawie wspomnianego kapitału.

15 IX 1826 r. Ministerstwo do Rejencji w Gdańsku w sprawie kapitału 1870 rtlr; kwestia pisma przeora Krügera.

6 X 1826 r. Urząd Domenalno-Rentowy w Tczewie w sprawie licytacji majątku poklasztornego w Tczewie.

14 X 1826 r. Rejencja przesyła informację w sprawie kapitałów mszalnych skasowanego klasztoru dominikanów w Tczewie.

17 X 1826 r. Rejencja do ministerstwa w sprawie sprzedaży nieruchomości, które stanowiły kapitał.

4 XI 1826 r. Ministerstwo do Rejencji. Decyzją zawartą w rozkazy gabinetowym z 6 IV 1818 r. majestat królewski przekazał budynki zlikwidowanego klasztoru w Tczewie tamtejszej gminie miejskiej pod warunkiem, że dochody pochodzące ze sprzedaży pójdą na pokrycie remontu szkoły miejskiej. Na rzecz miasta przejdą nie tylko budynki konwentu, ale wszystkie obiekty. Rejencja oddaje je do dyspozycji miasta i nie będzie się dalej zajmować tą sprawą.

14 XI 1826 r. Rejencja do ministerstwa w sprawie kapitałów mszalnych (Messe Capitalien) zniesionego klasztoru dominikanów w Tczewie.

1 XII 1826 r. Rejencja do ministerstwa w sprawie dysponowania obiektami poklasztorowymi przez miasto. Inwentarz klasztoru obejmuje kapitał 1550 rtlr oraz kapitały mszalne (Seelemessen Capitalien). W załączeniu: odpis inwentarza majątku klasztorowego z 23/24 VI 1818 r., odpis pisma z 2 VIII 1818 r. w sprawie stanu zabudowań klasztorowych, odpis protokołu przejęcia klasztoru z 7 VI 1819 r.¹⁶

18 I 1827 r. Ministerstwo do Rejencji w sprawie protokołu z 13 I 1818 r., dotyczącego oględzin obiektów klasztorowych i gospodarczych przez rajcę budowlanego Hartmanna. Były one w bardzo złym stanie i wartość materiałów budowlanych w całości można szacować na 500 rtlr.

23 VII 1827 r. Rejencja do ministerstwa w sprawie kapitałów mszalnych (Messekapitalien) klasztoru.

Zestawienia do sprawy zawartej w piśmie z 11 II 1825 r. „Majątek dawnego klasztoru dominikanów w Tczewie”¹⁷.

29 IX 1827 r. Verwaltung der Staatsschulden do ministerstwa.

6 XII 1827 r. Ministerstwo do Verwaltung der Staatsschulden w tej sprawie.

31 X 1835 r. Rejencja do ministerstwa w sprawie kasaty klasztoru w Tczewie i przejęcia budynków przez miasto pod warunkiem sprzedaży materiałów budowlanych z przeznaczeniem na poprawę szkoły zgodnie z zarządzeniem Theodora von Schöna z 19 IV 1818 r. Miasto sprzedało obiekty, a działka jest rozliczana przez sąd w Tczewie (Grundstück Litt. A Nr. 208) i została przejęta przez królewskiego fiskusa, w związku z czym pojawiła się sprawa pretensji miasta. Czy gmina Tczew przejęła zniszczone zabudowania klasztorne na swą własność, czy też darowizna dotyczyła jedynie materiałów budowlanych ze zniszczonych zabudowań? Trzeba rozstrzygnąć, aby nie było wątpliwości, że należy przyjąć pierwszą możliwość, tak że gmina miejska w dobrej wierze weszła w posiadanie ziemi i zbudowała tam

¹⁶ Trzy wskazane dokumenty publikujemy w całości w załączniku 2.

¹⁷ W formie tabeli z dokładnym zestawieniem pobieranych czynszów.

szkołę miejską, i że nie tylko materiały budowlane z budynków klasztornych, ale też grunty przeszły na własność gminy miejskiej. Prośba o decyzję.

14 XI 1835 r. Ministerstwo do Rejencji w powyższej sprawie.

20 XI 1835 r. Miasto Tczew do ministra vom Steina zum Altensteina w sprawie ziemi pod budynkami klasztornymi.

28 XI 1835 r. Minister vom Stein zum Altenstein w tej sprawie.

30 XII 1835 r. Ministerstwo do Rejencji. Reprezentanci miejscowej gminy katolickiej w Tczewie wysunęli propozycję przekazania kościoła klasztornego na rzecz tutejszej gminy ewangelickiej i proszą, aby im przekazać pozostały majątek zniesionego klasztoru dominikanów na poprawę i remont kościoła farnego.

20 II 1836 r. Inspektor budowlany Binder sporządził spis majątku kościoła katolickiego w Tczewie, który szacowany jest ogółem na 4000 rtlr.

15 III 1836 r. Rejencja do ministerstwa w sprawie odstąpienia kościoła klasztornego w Tczewie na rzecz tamtejszej gminy ewangelickiej. W tym opis sytuacji gminy katolickiej. Posiada ona kapitał w wysokości 4000 rtlr, do wspomnianego kościoła parafialnego łącznie z miastem Tczewem i 14 osadami należy ogółem 388 katolickich mieszkańców. Z tych miejscowości najdalsze to Czarlin, Śliwiny i Czatkowy, oddalone o pół do trzech czwartych mili¹⁸ od Tczewa.

21 IV 1836 r. Ministerstwo do króla w sprawie majątku gminy katolickiej w Tczewie.

7 IV 1837 r. Przyjęcie wniosku o wydanie zgody na objęcie kościoła poddominikańskiego przez gminę ewangelicką, zgodnie z edyktem królewskim z 4 IV 1837 r.

20 V 1837 r. Ministerstwo do Rejencji w sprawie doniesień z 15 III 1836 r. i 18 I informuje o rozkazie gabinetowym króla z 4 IV 1837 r. w sprawie przekazania przez gminę katolicką w Tczewie dawnego kościoła dominikańskiego na rzecz gminy ewangelickiej w zamian za pokrycie kosztów. Odrzucono prośbę o pokrycie kosztów naprawy kościoła katolickiego z kasy państwa, podobnie jak i dalsze petycje gminy katolickiej w sprawie przekazania jej 2046 rtlr kapitałów mszalnych, 25 mórg łąki i 12 mórg ziemi zniesionego klasztoru dominikanów lub też dotację na utrzymanie wikarych przy kościele parafialnym z funduszy państwowych. [...] Dalej informacje o sytuacji miejscowej gminy katolickiej. W Tczewie jest 388 mieszkańców katolickich, z rodzinami daje to 2275 dusz [...] wydaje się im 1400 komunikantów.

2 IX 1838 r. Rejencja do ministerstwa w sprawie gminy katolickiej.

28 IX 1838 r. Nadprezydent von Schön z Królewca do ministerstwa proponuje, aby sprawę podarunku dla gminy katolickiej w Tczewie w wysokości 5000 rtlr z przeznaczeniem na rozbudowę fary pozostawić do jego dyspozycji i wydać zgodę na to, aby gmina katolicka w Tczewie przekazała gminie ewangelickiej kościół poklasztorny na potrzeby kultu religijnego. Dalej odpis pisma w tej sprawie.

¹⁸ Od około 3,75 do 5,6 km.

4 X 1838 r. Ministerstwo do Rejencji w sprawie majątku poklasztornego, do którego należy działka w Czyżykowie Szlacheckim o powierzchni 26 mórg i 121 prętów¹⁹, wystawiona na sprzedaż publiczną za sumę 900 rtlr [...].

12 XI 1838 r. Ministerstwo do króla w tej sprawie.

21 XI 1838 r. Rozkaz gabinetowy króla w sprawie przekazania gminie katolickiej sumy 5000 rtlr na rozbudowę jej kościoła w Tczewie i jej rezygnacji z dawnego kościoła klasztornego przekazany do ministra vom Steina zum Altensteina.

20 XII 1839 r. Rejencja do ministra w sprawie przekazania kościoła gminie ewangelickiej.

30 I 1840 r. Minister do Rejencji w sprawie kapitału poklasztornego wynoszącego 333 rtlr 10 gr.

14 III 1840 r. Rejencja do ministra w sprawie zgody na przejęcie kapitału 333 rtlr 10 gr przez gminę katolicką.

22 IV 1840 r. Minister do Rejencji w tej sprawie.

5 IX 1840 r. Rejencja do ministerstwa w sprawie sprzedaży dwóch łąk koło Suchostrzyg.

29 IX 1840 r. Sprawa jak wyżej.

9 VII 1841 r. Sprawa sprzedaży tzw. „Langen Klosterkathe”²⁰.

6 V 1842 r. Minister do Rejencji w sprawie przekazania gminie katolickiej 2000 rtlr i ich wykorzystania.

2. Trzy dokumenty dotyczące kasaty klasztoru dominikanów w Tczewie

DOKUMENT 1

Źródło: GSStA PK, I. HA, Rep. 76, Kultusministerium, IV Sekt. 3, Abt. XIII, Nr. 22: *Das Dominikaner-Kloster zu Dirschau, die Aufhebung desselben pp. und Bestimmung über das vorhandene Vermögen*, Bd. I (1818–1842), b.p.

Tczew 23–24 VI 1818 r.

Inwentarz majątku klasztornego

Copia

Inventarium des gesamten Vermögens des Dominicaner=Klosters zu Dirschau, aufgenommen 23/24. Juny 1818

Lit. A an unbeweglichen Güthern und liegenden Gründen

1. Die Kloster Gebäude sind mit denen Kreuzgängen an die Kirche gebaut. Sie sind massiv und 2. Etagen hoch, befinden sich aber zusammt denen dazu gehörigen

¹⁹ 1 morga = 0,559 ha = 300 prętów².

²⁰ Miejsce nieustalone.

Neben Gebäuden bestehend aus einem ehemaligen Brauhause, den 3 Pferde Ställen im gleichen einen Kuh und Schweine, so wie Hechsel Stall sämtlich in dem traurigsten baulichen Zustand und bei nahe dem Einstieg nahe, an der einen Seite der Kloster Gebäude nach der Weichsel²¹ hin, befindet sich am Abhange des Berges am kleinem Geköchsgarten²² uhngefähr 1/8 Morgen groß.

2. Beim Ausgange aus der Kirche zur linken Hand befindet sich das Hospital. Dieses hat ein großes Zimmer Hausraum und Baden und ist auch baufällig. In diesem sind 3. Wohnungen vermietet und zwar

a – an Johann Wony gegen	7 rtlr
jährliche Miethe	
b – an Casimir Nadolski gegen	7 rtlr
c – an Jacob Plewinsky gegen	12 rtlr
[suma]	26 rtlr

Dies Gebäude ist eine Etage hoch und von Bindwerk erbaut.

3. Zur rechten Hand ist ein Wohnhaus eine Etage hoch von Bindwerk erbaut und mit Dachpfannen gedeckt. Hierin sind 4. Wohnungen, welche folgende Einwohner benutzen.

a – Schuhmacher Michael Woytowicz zahlt eine jährliche Miethe von	9 rtlr
b – der Schumacher Krzeszinsky olim Sach zahlt	9 rtlr
c – der Schreiber Faboschewsky giebt eine jährliche Miethe von	6 rtlr
d – der Schumacher Anton Woytowicz zahlt jährlich	7 rtlr 45 gr
[suma]	31 rtlr 45 gr

[nowa karta]

4. Ein Krug massiv erbaut eine Etage hoch mit Dachpfannen gedeckt, woran eine Stube, Hausraum, Küche, Keller und Baden.

Dieser Krug ist an den Joseph Slutkowsky auf drey nacheinander folgende Jahren, nemlich von Martini 1817 bis dahin 1820 gegen eine jährliche Miethe von 30 rtlr verpachtet, und es wird diese Miethe in halbjährigen Ratis an das Kloster entmiethet.

5. Am Thore befindet sich ein Haus 2. Etagen hoch von Bindwerk erbaut mit Dachpfannen gedeckt, war in 4. vermietete Wohnungen sich befinden.

a – eine hat den Arbeitsmann Cziczielsky für eine jährliche		
	Miethe von	6 rtlr
b – eine hat den Arbeitsmann Felix Macekowsky für eine		
	jährliche Miethe von	6 rtlr
c – eine Stube hat den Arbeitsmann Czarnecky für eine		
	jährliche Miethe von	4 rtlr

²¹ Rzeka Wisła.

²² Ogród warzywny na potrzeby kuchni klasztornej.

und

d – eine Stube hat den Arbeitsmann Peter Mukkowsky für	eine jährliche Miethe von	6 rtlr
in Pacht	[suma]	22 rtlr
preußischen Courant		

6. Beim Eingange nach dem Kloster Hofe zur linken Hand ist ein massiv Gebäude eine Etage hoch mit Dachpfannen gedeckt worin folgende Einwohner:

a – Arbeitsmann Wallinowsky gegen	6 rtlr
jährliche Miethe	
b – Wittwe Piotrowska gegen	6 rtlr
c – Centnerowsky	6 rtlr
d – Schultz Wittwe	6 rtlr
e – Galunski	6 rtlr
	calculus 30 rtlr
[nowa karta]	
	transportatus 30 rtlr
f – Kaminsky Wittwe	6 rtlr
g – Litulowsky	6 rtlr
h – Krzeminsky	6 rtlr
i – Saczkowsky von	6 rtlr
k – Dombrowsky	6 rtlr
l – Pietrowsky olim Dunaeska	6 rtlr
	66 rtlr preußischen Courant

Die Miethe wird jährlich zu Martini gezahlt.

7. Eine Scheune vor dem Danziger Thor²³ auf der Strasse nach Mewe²⁴ gelegen mit Dielen verkleidet mit 2. Dreschtennen und 3. Abseiten.

8. Zehn Morgen Ackerland neben den hier aufgeführten Scheune belegen. Früher sind zwar 12. Morgen angegeben, die Herren Conventualen versichere aber, daß nur die heutige Angabe die mächtige sey.

9. Fünfzehn Morgen Wiesen zwischen Lunau²⁵ und Liebenhoff²⁶ belegen, genau 5. Morgen an die Wittve Mierau per Jahr sum[ma] 50 rtlr preußischen Courant verpachtet sind, 10. Morgen dagegen werden von dem Kloster als Zuschlag benutzt.

23 Brama Gdańska.

24 Miasto Gniew.

25 Wówczas wieś Suchostrzygi, obecnie osiedle Tczewa.

26 Zajączkowo-Wybudowanie.

10. Ein Geköchsgarten von 4. Rücken zwischen Saar²⁷ und Gonk²⁸ belegen. Dieser Geköchsgarten trägt 3 rtlr jährliche Miethe und ist für dies Jahr an den Bürger und Glasermeister Henski verpachtet.

11. Ein wüster Bauplatz und Geköch's Garten auf Zeisgendorf²⁹ ist mit Genehmigung den Marienwerderschen Regierung von dem Dirschausche Stadtgericht verkauft wurden.

Bonaventura Prey als Prior³⁰
 Hippl. Bassendowsky Supprior³¹
 Coelestinus Teichert³²

Für die eigenhändige Unterschrift zeuget der Bürgermeister Thiele, Gundislasus Seelau Prior³³.

DOKUMENT 2

Źródło: GStA PK, I. HA, Rep. 76, Kultusministerium, IV Sekt. 3, Abt. XIII, Nr. 22: *Das Dominikaner-Kloster zu Dirschau, die Aufhebung desselben pp. und Bestimmung über das vorhandene Vermögen*, Bd. I (1818–1842), b.p.

Gdańsk 2 VIII 1818 r.

Opinia na temat stanu zabudowań klasztornych sporządzona przez inspektora budowlanego Steffahny'ego

Copia

Danzig, den 2ten August 1818

Wegen Untersuchung den zum Dominicaner Kloster in Dirschau gehörigen Gebäuden

Ad Rescript vom 17 v. Mts.

1° Abtheilung Nro. 243 July

Gemäß hohem Befehl habe ich die zum Dominicaner Kloster in Dirschau gehörigen Gebäuden besichtigt und darüber zu berichten, welche von diesen Gebäuden wegen ihrer Baufälligkeit nothwendig abgebrochen werden müssen.

27 Miejsce nieustalone, nazwisko właściciela?

28 Miejsce nieustalone, nazwisko właściciela?

29 Wówczas wieś Czyżykowo, obecnie osiedle Tczewa.

30 Bonawentura Prey – przeor klasztoru dominikanów w Tczewie. Jako ostatni przeor wzmiankowany był w 1818 r., a w 1819 r. przeniesiony został do klasztoru w Gdańsku (wzmiankowany tam w 1825 r.). W latach 1827–1835 był seniorem w tamtejszym klasztorze.

31 Hipolit Bassendowski – podprzeor klasztoru dominikanów w Tczewie. Był zapisywany także jako Pachadowski, wzmiankowany jako podprzeor w 1818 r. w 1819 r. przeniesiony do klasztoru w Gdańsku, wzmiankowany tam w 1825 r.

32 Celestyn Teichert – wzmiankowany w 1818 r., w 1819 r. wikariusz w Szwarcenowie, w 1819 r. przeniesiony do klasztoru w Gdańsku, wzmiankowany tam jeszcze w 1825 r.

33 Gundislaus Seelau – przeor dominikanów w Gdańsku, wzmiankowany w latach 1818–1819.

Euer p. Regierung zeige ich in Folge dieser Untersuchung tiefschuldigt an, das nur in Abschrift zugefertigten Verzeichnisses, daß von den Neben=Gebäuden,

a – das Brauhaus, welches massiv erbaut und mit Dachpfannen gedeckt ist, abgebrochen werden muß, indem die Umfassungs Wände an mehreren Stellen außerschadhaft, die Balken decken größtentheils schon her unter gekündyt sind, und der Rest so wie das Dach ebenfalls einzufallen drehen.

b – der Pferde=Stall nebst Hechsel=Kammer von geklebten Fachwerk erbaut und mit Dachpfannen gedeckt, ebenfalls abgebrochen werden muß, indem sämtliche Schwellen gänzlich und die Bänder, Streben und Riegel in den Wänden größtentheils verfault sind, an mehreren Orten keine Verbindung mehr stattfindet, und das Gebäude jeden Augenblick ein zusteigen dreht.

c – der Kuhstall mit dem vorigen unter einem Dach von geklebtem Fachwerk erbaut und mit Dachpfannen gedeckt, gleichfalls abgebrochen wurden muß, indem derselbe [nowa karta] gleich dem unverwähnten Gebäude baufällig ist und den Einsturz dreht.

d – der Schweinstall 18. Fuß³⁴ lang 11. Fuß breit von Fachwerk erbaut und mit Dachpfannen gedeckt, ebenfalls abgebrochen oder durch eine Haupt=Reparatur erhalten werden muß, wenn derselbe unentbehrlich sein sollte, welches für jetzt wenigstens den Fall zu sein scheint, da man das in Kreuzgang befindliche Refectorium seit neuerer Zeit wirklich schon zum Schwein=Stall braucht und das Gebäude außer um deutlich darunter leidet.

Ad 2 Das beim Ausgange aus der Kirche linker Hand befindliche Hospital von ausgemauertem Fachwerk erbaut und mit Dachpfannen gedeckt, gleichfalls abgebrochen werden muß, wenn dasselbe zu entbehren ist, und die Resten zu einer Haupt=Reparatur, welche fast einem Neubau gleichen würde nicht hergegeben werden können, indem das Holzwerk in den Schwelle, so wie in den Bändern und Riegeln dergestalt verfault und morsch ist, daß die Wände abwechselnd nach dem Innern des Gebäudes und nach dem Äußern desselben umzufallen drehen.

Die übrigen in der Nachweisung aufgeführten Gebäude sind zwar ebenfalls alt, und nicht in besten Stande, können aber mit eben nicht bedeutenden Kosten conserviert werden, wenn besonders die Dächer jungfällig repariert werden. Außerdem gehört zu diesem Kloster eine auf der Mewer Vorstadt belegene Scheune, welche in der Nachweisung nicht aufgeführt ist. Sie ist von Bindewerk erbaut mit Bretter verkleidet und mit Brach gedeckt, und befindet sich in sehr guten Stande [nowa karta] da solche nur einigen Jahren sehr jungfällig in Stand gesetzt ist.

Zugleich überreiche ich anliegend die Liquidation der mir für diese Untersuchung zustehenden Diaeten, da Dirschau außerhalb meines Dienst Kreises befindlich und bitte um die gnädige Festsetzung und Anweisung des Betrages ganz untertänigst.

Steffahny

DOKUMENT 3

Źródło: GStA PK, I. HA, Rep. 76, Kultusministerium, IV Sekt. 3, Abt. XIII, Nr. 22: *Das Dominikaner-Kloster zu Dirschau, die Aufhebung desselben pp. und Bestimmung über das vorhandene Vermögen*, Bd. I (1818–1842), b.p.

Tczew 7 VI 1819 r.

Protokół przejęcia obiektów klasztornych

Copia

Actum Dirschau den 7ten Juny 1819

In Gemäßheit des Commissarii vom 19. v. M. hatte sich der unterzeichnete Regierungs-Rath nach dem Dominicaner Kloster in dem oben vermerkten Ort begeben anmassend wurden dort vorgefunden.

1 – von Seiten der Stadt Dirschau

a – der Herr Bürgermeister Thiele³⁵

b – der Herr Stadtkämmerer Thiele

2 – des Kirchen Collegium des hiesigen römisch. kathol. Kirche nemlich

a – der Herr Probst Lindenblath³⁶

b – der Kirchenvorsteher Prawdzicki

c – der Kirchenvorsteher Peter Labusz

3 – die Mönche des hiesigen Dominicaner Kloster

a – Bonawentura Prey, welcher bei dem vor einigen Tagen erfolgten Ableben des Priors Piotrowski³⁷, die Geschäfte des Priors übernommen hat.

b – der Sub Prior Hippolitus Bassendowski

c – der Pater Ludwig Jaglewicz wobei bemerkt wird, daß der Mönch Celestinus Teichert in Schwarczem³⁸ als Vikarius angestellt ist.

4 Von Seiten des Dominicaner Kloster zu Danzig

a – der Prior Gundisalvius Seelau

Der Commendarius eröffnete den Comparenten, daß Sr. Mayestät der König mittelst Aller höchster Cabinets Ordre vom 6. April v. J. das hiesige Dominicaner Kloster aufzuheben und zu genehmigen geruht habe, daß die darin nochvorhandenen Ordens=Geistlichen dem Dominikaner Kloster zu Danzig überwiesen, und diesen Letztere zur Bestreitung der Kosten des Unterhalts dieser Pensioniers für die Lebensdauer derselben den Genuß des Vermögens dieses Kloster überlassen werden soll. Auch wurde den Comparenten eröffnet, daß Sr. Majestät der König die verfallenen [nowa karta] Gebäude dieses Klosters, der Stadt Gemeinde zu Dirschau

35 Thiele – burmistrz Tczewa. W grudniu 1822 r. miał przejść na emeryturę.

36 Lindenblath – proboszcz w Tczewie.

37 Piotrowski (zm. 1818) – przeor w Tczewie.

38 Szwarcenowo.

zu schenken geruht habe und zwar unter der Bedingung, daß die aus dem Verkauf der Baumaterialien zu losende Summe zur Verbesserung der Stadtschule verwendet werde.

Der unterzeichnete Commissarius erklärte demnach in Gefolge des ihm ertheilten Auftrags, daß hiesige Dominikaner Kloster für aufgehoben überwies die bisherigen Mitglieder desselben dem Hr. Prior Gundisalvus Seelau machte denselben mit der Lage des Kloster Vermögens bekannt und übergab demselben die in dem Inventario aufgeführten Vermögens Städte, der Hr. Prior übernahm selbige, vollzog das in den Acten befindliche Inventarium und erklärte, wie er die Bibliothek, das Vieh Inventarium und das Kirchen=Geräthe nach Danzig mitnehmen und dem Hr. Bürgermeister Thiele ein Verzeichnis der zurückbleibenden Sachen übergeben wurde, damit derselbe den öffentlichen Verkauf dieser wenigen Sachen veranlaße. Der Mönch Bonaventura Prey erklärte auf Befragen, daß sämtliche Schulden des Klosters berichtigt seyen, er aber darüber ob die auf den Grundstücke der Toszynskischen Eheleute für das Kloster ingrossirte Forderung von 125 rs gezahlt sey, keine Auskunft zugeben müße. Hr. Prior Seelau will hierüber nähere Erkundigungen einziehen. Die Miether, der zu den Kloster gehörigen Wohnungen wurden sodann angewiesen den Miethzins in der Folge an das Dominikaner Kloster zu Danzig zu zahlen. Hier nächst wurden den Deputirten der Stadt Dirschau den verfallenen Kloster Gebäude und zwar

a – das eigentliche höchst baufällige Kloster Gebäude mit Ausnahmen des Kreuz=Ganges, welcher die Sakristey der Kloster Kirche einschließt und der Kirche verbleibt [nowa karta]

b – des Brauhaus

c – der Pferdestelle

d – der Kuhstelle

e – der Schweinstelle

Zum Abbrechen übergeben, hin bei wird bemerkt, daß zwar im Bericht des Ober Bauinspektors Steffahny v. 2. Aug. v. J.³⁹, das beim Ausgang der Kirche linker Hand befindliche Hospital als höchst baufällig angegeben worden ist, da jedoch dieses aus einer Stube bestehende Hospital nicht füglich abgebrochen werden kann, wenn die daran stehenden 3 Wohnungen erhalten werden sollen, so wurde dieses Hospital, zu dessen Zustandsetzung der Hr. Prior Seelau sich bereit erklärte, von der Uebergabe an die Stadt nur so mehr ausgeschlossen als dieses Gebäude mit den oben gedachten verfallenen Gebäuden in keiner Verbindung steht.

Zugleich erklärten die Deputierten der Stadt Dirschau sich bereit, die zur Zustandsetzung der Kloster-Kirche erforderlichen Fenster und Ziegel in soweit selbige aus denen ihnen übergebenen Gebäuden zu entnehmen seien, dem Kirchen Collegio zu übergeben.

Endlich wurde die Kloster-Kirche, das Kirchen Geräthe desgleichen auch den im Kreuzgange stehende Altar, die darin befindlichen Bilder, dem Kirchen Collegio der römisch. kathol. Kirche übergeben und dem Herrn Probst Lindenblath wird eröffnet, daß der jedesmalige Pfarrer die Zinsen a 4te Band von den auf Zeisgendorff ingrossirten Capital von 333 rs 30 gr pr. beziehen werde. Das Kirchen Collegium vollzog hierauf das in den Akten enthaltene Inventarium von dem Kirchen Geräthe zum Anerkenntnis der erfolgten Uebergabe.

Diese Verhandlung wurde nach geschehener Vorlesung genehmigt und unterschrieben.

Thiele, Thiele, Lindenblatt, Prawdzicki Vorsteher, Labusz, Gundisalius Seelau, Prior Bonaventura Prey, Hippolitus Basendowski Subprior, Ludowikus Jagielowicz

/Name/ Blinder

3. Akta kasacyjne klasztorów z terenu ówczesnej prowincji Prusy Zachodnie w zespole aktowym Ministerstwa Wyznań (Kultusministerium) przechowywane w archiwum w Berlinie

Źródło: GStA PK, I. HA, Rep. 76, Kultusministerium, IV, Katholisch-geistlichen Angelegenheiten, Bd. 1 (Sekt. 1–6), k. 150–153.

Sposób cytowania źródła: I. HA, Rep. 76, Kultusministerium, IV Sekt. 3, Tit., Nr. XIII, Nr. [...], Bd. [...]

Dział: Westpreußen, Katholisch-Geistlichen Angelegenheiten Specialia, Klöster, Stifter, geistliche Ordenskongregationen, Abt. XIII

Nr. 2 Die Angelegenheiten der katholischen Klöster in dem nach dem Tilsiter Frieden verbliebenen Teile Westpreussen, Bd. I, 1808–1817.

Nr. 3 Die Angelegenheiten der Stifter und Klöster im Departement der Regierung zu Danzig 1817–1828.

Nr. 7 Die Anfertigung und Einsendung der Personen- und Vermögensverzeichnisse der Klöster im Ober-Präsidial-Bezirk von Danzig, Bd. I, 1817–1827.

Nr. 8 desgl. im Reg. Bez. Danzig, Bd. I, 1828–1836.

Nr. 9 desgl. im Reg. Bez. Marienwerder, Bd. I, 1824–1836.

Nr. 14 [Zisterzienser Kloster zu] Oliva, 1808–1840.

Nr. 19 [Zisterzienser Kloster zu] Oliva, Bd. I–III, 1810–1914.

Nr. 20 Barmherzige Brüder zu Alt Schottland vor Danzig, Bd. I, 1809–1864.

Nr. 21 Brigitten-Nonnen Kloster zu Danzig, Bd. I, 1822–1855.

Nr. 22 Das Dominikaner-Kloster zu Dirschau, die Aufhebung desselben pp. und Bestimmung über das vorhandene Vermögen, Bd. I, 1818–1842.

Nr. 23 Zisterzienser Kloster Maria Paradies bei Danzig, Bd. I, 1808–1817.

Nr. 24 Das Benediktiner Nonnen Kloster zu Zarnowitz und das Norbertiner-Nonnenkloster zu Zuckau, desgleichen die Aufhebung derselben und Bestimmung über das vorhandene Vermögen Bd. I (1821–1839), Bd. II (1839–1860), Bd. III (1861–1907).

Nr. 25 Bernhardiner Kloster zu Cadinen.

Nr. 26 Das Karmeliter Manns Kloster zu Danzig, desgleichen die Aufhebung desselben, 1822–1852.

Nr. 27 Das Dominikaner Kloster zu Danzig, desgleichen die Aufhebung desselben und Bestimmung über das vorhandene Vermögen, in spec. zur Einrichtung der katholischen Kirchensysteme in Danzig, Bd. I, 1814–1837.

Nr. 28 Das Norbertiner-Nonnen-Kloster in Zuckau, desgleichen die Aufhebung desselben (und Bestimmung über das vorhandene Vermögen), Bd. I, 1826–1835.

Nr. 29 Franziskaner Reformaten zu Neustadt.

Nr. 30 Franziskaner Minoriten Kloster zu Culmsee.

Nr. 31 Reformaten Kloster zu Podgorz.

Nr. 32 Franziskaner Kloster zu Strassburg.

Nr. 33 pusty.

Nr. 34 Augustiner Kloster zu Konitz.

Nr. 35 Das Zisterzienser-Kloster zu Pelplin, die Aufhebung desselben und Bestimmung über das vorhandene Vermögen, Bd. I, 1807–1818.

Nr. 36 Bernhardiner Kloster zu Löbau.

Nr. 37 Pauliner Kloster zu Topolno.

Nr. 39 Reformaten Kloster zu Lonk bei Neumark.

Nr. 39a Beiheft [dotyczy Lonk].

Nr. 40 Kloster der barmherzigen Schwestern zu Culm.

Nr. 41 Das Dominikaner Kloster zu Thorn, die Aufhebung desselben und Bestimmung über das vorhandene Vermögen, Bd. I, 1816–1882.

Nr. 42 Franziskaner Minoriten Kloster zu Culm.

Nr. 43 Collegiat Stift zu Camin.

Nr. 44 Zisterzienser Klosters Pelplin bei Stargard, Bd. I (1823–1851), Bd. II (1852–1877).

Nr. 45 Kapuziner Kloster zu Rehwalde.

Nr. 46 Benediktiner Nonnen Kloster zu Graudenz.

Nr. 47 Dominikaner Kloster zu Culm, die Aufhebung desselben und Bestimmung über das vorhandene Vermögen, Bd. I, 1822–1841.

Nr. 48 Bernhardiner Kloster zu Neuenburg.

Nr. 49 Bernhardiner Kloster zu Thorn.

Nr. 50 Kloster zu Jacobsdorf, Bd. I, 1827–1849.

Nr. 51 Benediktiner Nonnen Kloster zu Thorn.

Nr. 52 Bernhardiner oder Reformaten Kloster zu Schwetz.

Nr. 53 Die Beschwerde des Dominikaners Ernst Büttner über seine Behandlung im Kloster zu Culm und dadurch herbeigeführte Untersuchung der den geistlichen Behörden zustehenden Disziplinar-Befugnisse, Bd. I, 1829–1832.

Nr. 57 Errichtung eines Mutterhauses barmherziger Schwestern in Pelplin, Bd. I, 1845–1848.

Rafał KUBICKI

Selected sources concerning the dissolution of the Dominican monastery in Tczew from the Ministry of Religious Affairs (*Kultusministerium*) in Berlin (including the register of records regarding the suppressions of other monasteries in the territory of the Province of West Prussia stored therein)

Summary

The present study investigates selected sources concerning the dissolution of a Dominican monastery in Tczew, which have been preserved at the Ministry of Religious Affairs (*Kultusministerium*), and held at Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz in Berlin. The documentation it collects indicates that the monastery was suppressed with a cabinet decree of 6 April 1818. As the original suppression records, before the war kept in a fond at the Chief Administrative Committee of the Province of West Prussia in Gdańsk (*Oberpräsidium der Provinz Westpreußen in Danzig*), have been lost, this data constitutes the only available source regarding these events. In order to facilitate further study on the fortunes of the monastery and understanding of the approach adopted by the Ministry of Religious Affairs in documenting the dissolution process, extensive registers of documents included in the cardboard-bound archival unit related to the dissolution of the monastery in question have been compiled. The documents which have been published in their entirety are the following: the inventory of the monastic property, drawn up on 23–24 June 1818, an opinion regarding the state of the monastery's buildings issued by construction inspector Steffahny on 2 August 1818, and a report on the seizure of the buildings of 7 June 1819. Additionally, a list has been published of the cardboard-bound archival units concerning the dissolution of other monasteries from the contemporary Province of West Prussia, collected in the previously mentioned fond at the Ministry of Religious Affairs. It can be used as a guide to further detailed study of the suppressions of particular orders and their monasteries in those territories.